

УДК 821.521-194

ТЕМАТИКА ПОЕТИЧНОЇ АНТОЛОГІЇ “МАН-ЙО-СЮ” (“ЗБІРКА МІРІАД ЛИСТКІВ”)

Любомир Чебан

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
кафедра китайської, корейської та японської філології,
бульв. Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна, 02017*

Зроблено спробу проаналізувати вірші поетичної антології “Ман-йо-сю” (“Збірка міріад листків”) та визначити її основну тематику. Проаналізовано структуру антології та її складові частини. Наведено приклади авторської та фольклорної поезії, які перекладали Г. Турков та І. П. Бондаренко.

Ключові слова: “Ман-йо-сю”, поетична антологія, тематика.

Японська поезія є невід’ємною частиною життя кожного японця. Переживши тисячоліття, вона не змінила своєї ідейної спрямованості, філософії, вчила жити і розуміти сенс життя, саме завдяки поезії Японія залишилася неповторною країною, де і сьогодні вшановуються традиції старовини. Це і зумовило актуальність теми нашої статті, у якій маємо на меті проаналізувати вірші “Ман-йо-сю” та визначити основну тематику антології.

“Ман-йо-сю” (японською 万葉集) – найдавніша і найбільш шанована пам’ятка японської поезії, яка була складена у період Нара (710–794). Має також назву “Збірка десяти тисяч листків” [7]. Укладачем або принаймні автором останньої серії віршів вважається Отомо-но Якамоті, вірші якого датуються 759 роком. “Ман-йо-сю” містить вірші і пісні більш ранніх епох анонімних поетів, але переважна частина збірки представляє період від 600 по 759 роки.

Збірка поділена на 20 частин або книг, на зразок тогочасних китайських поетичних збірок. Однак на відміну від пізніших антологій, “Ман-йо-сю” не розбита на теми, а вірші збірки не розміщені у хронологічному порядку. Збірка містить 265 тьока (長歌, “довгих пісень-віршів”), 4207 танка (短歌, “коротких пісень-віршів”), 1 танренга (短連歌, “коротку зв’язну пісню-вірш”), 1 буссо кусекіка (仏僧九石歌, вірші на відбитку стопи Будди у храмі Якусідзі в Нара), 4 кансі (漢詩, “китайські вірші”) та 22 китайські прозові пасажі. Також, на відміну від пізніших збірок, “Ман-йо-сю” немає передмови.

“Ман-йо-сю” налічує 4516 віршів 561 автора, серед яких були не лише відомі поети тієї історичної доби: Какіномото-но Хітомаро, Отомо-но Саканое, Отомо-но Табіто, Отомо-но Якамоті, Ямабе-но Акахіто та ін., але й “прості люди” – селяни, ремісники, рибалки, стражники, чиновники, а також невідомі автори. Саме тому “Ман-йо-сю” містить велику кількість дуже цінного фольклорного матеріалу: давніх обрядових

пісень, балад, сказань тощо. 1 та 2 книги об’єднують у своєму складі вірші (елегії, послання, плачі), які написали переважно імператори та їх близькі родичі. Книги 3–7 містять поезії різних авторів (алегорії, переклики, послання, плачі) та народні пісні. У книзі 8 зібрані любовні пісні й пейзажна лірика Акахіто, Отомо, Якомоті й інших відомих поетів. У книги 9–13 подано багатий фольклорний матеріал, а також вірші, написані в жанрі сєдока (“пісні човнярів”). У 14 книзі зібрані пісні східних провінцій, у 15 – переважно любовні послання, а в 16 – пісні, пов’язані з різними стародавніми легендами. Книги 17–20 – це своєрідний ліричний щоденник самого Отомо-но Якомоті [2, с. 79].

“Ман-йо-сю” є першою збіркою японського стилю. Це не означає, що пісні і вірші збірки різуче відрізняються від китайських аналогів, які на той час були стандартами для поетів і літераторів. Багато творів “Ман-йо-сю” написані на теми конфуціанства, даосизму, а пізніші навіть буддизму [8].

Поетична антологія “Ман-йо-сю” вражає різноманітністю і неоднорідністю тематики. Головним джерелом “Ман-йо-сю” була не тільки міфологія, як у історико-міфологічних літописах “Кодзікі” чи “Ніхон-сьокі”, а й життя простого люду, його побут, тобто навіть соціальна тематика, яка не дуже поширена в японській поезії.

Дослідників японської літератури завжди цікавила подвійна унікальність цієї антології. Вона, з одного боку, порівняно з іншими антологіями містить найбільшу кількість віршів – 4496, з іншого, вміщує як народні, можливо, дещо оброблені під час запису пісні, так і авторську ліричну поезію:

а) фольклорна поезія “Ман-йо-сю”: обрядові пісні, трудові пісні (рисівництво, польові роботи, збирання гірських і польових трав, шовківництво, ткацтво, фарбування одягу, будівництво тощо), календарна поезія (весняні, літні, осінні, зимові пісні, пов’язані з початком або закінченням сезонних польових робіт, святами тощо), пісні-замовляння, відворотні пісні, пісні-заборони, пісні-ворожби (на воді, камінні, лопатках оленя, квітах гірської лілії тощо), сімейно-побутові пісні, хороводні пісні, солдатські пісні (пісні рекрутів, прикордонних стражників), пісні-голосіння, весільні пісні, народні ліричні пісні (кохання, розлука, зрада, ревності тощо), пісні-перегуки (переважно між закоханими, чоловіком і жінкою, коханцями), пісні-обітниці, подорожні пісні, хороводні пісні.

б) авторська поезія “Ман-йо-сю”: пейзажна лірика (вірші про красу природи), любовна лірика (вірші про кохання, розлуку тощо), застільні пісні (звеличування господаря, членів його родини, запрошених гостей, оспівування оселі, саду, де відбувається бенкет, висловлення захоплення від якості й кількості страв, напоїв тощо), вірші-славослів’я (побажання довголіття, здоров’я, щастя), мандрівні пісні, вірші-послання (поетичний опис почуттів, подяка за побачення), вірші-голосіння [1, с. 93–94].

Наведемо для прикладу 2 вірші авторської поезії з антології, тематика – любовна лірика:

(II, 126)

Про вас говорять:
 “Елегантний кавалер”.
 Але мені ви не дали нічлігу
 І випроводили додому.
 Ах, нестямкий ви кавалер!
 (*Придворна дама Ісікава*).

(II, 127)

(Пісня відповідь)

Я кавалер-таки, неправда!
 Я не залишив
 на ніч вас,
 відправив вас додому –
 отже, я справжній кавалер!
 (*Отото Танусі*) Переклад Г. Туркова [4, с. 168].

Подамо для прикладу вірш фольклорної поезії антології, тематика – подорожня поезія:

(VII, 1161)

Покинув дім
 І знову у дорозі!
 Осінній вітер,
 Вечір крижаний,
 І перелітні гуси плачуть в небі.

(Невідомий автор) Переклад І. Бондаренка [2, с. 110].

Про неоднорідність і різноманітність тематики віршів у складі антології “Ман-йо-сю” свідчать також назви багатьох інших розділів чи підрозділів цієї поетичної антології. Наприклад: “Різні пісні” (сувої № 1, 3, 5–7, 9, 13, 14, 16), “Стародавні пісні, у яких містяться звістки посланців, відправлених в Сірагі¹ ...” “Стародавні пісні, що виконувалися з різних нагод у різних місцях” (сувій № 15), “Жартівливі пісні” (сувій № 18), “Пісні, складені на поетичному турнірі” (сувої № 17–20), “Пісні, складені на бенкеті” (сувої № 18–20) [1, с. 97].

Варто зазначити, що використання мотивів природи у давніх поетичних текстах, що є наслідком відчуття глибокої взаємопов’язаності з нею, з метою метафоризації людських стосунків і почувань, є головною особливістю японського світогляду. Японець часів створення “Ман-йо-сю” і раніше ототожнював, порівнював себе зі світом природи, зливався з ним, вважав себе його невід’ємною частиною, що було зумовлене релігією синто (神道) і вірою у тама (霊) – душу кожної речі. Далі ж особистість починає виокремлюватися і самостверджуватися, набуваючи ознак індивідуальності,

¹ Сірагі – історична назва одного з давніх князівств на території Кореї (Сілла).

але все одно залишаючись у контексті природи й оточення, усвідомлюючи себе їхньою складовою. Наприклад:

(I, 16)

Все прокидається від сплячки,
як в горах настає весна:
і птахи, що мовчали взимку,
співати починають скрізь,
і квіти, що були під снігом, знов випускають пелюстки.
Але до них доп’ястись годі –
Так розбуялися куці,
якщо й зірвеш, то не розглянеш –
така висока тут трава.
Інакше восени у горах:
загубишся десь між дерев,
зірвеш листок червоний клена
й милуєшся ним досхочу.
Зеленого ж – не станеш рвати,
хоч як би ти того хотів,
зітхнеш і на галузці лишиш.
Тому-то краще – восени!

(*Принцеса Нука-Та*) Переклад Г. Туркова [4, с. 158–159].

Отже, в “Ман-йо-сю” природа мала самостійне значення і цінність: явища природи і людські почуття іноді порівнюються, але в більшості випадків вони паралелізовані, тотожні [5]. У процесі нашого дослідження ми намагалися визначити тематику “Ман-йо-сю” і прийшли до висновку, що вона дуже різноманітна, про це свідчить і те, що антологія не була розбита на теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бондаренко І. П.* Розкоші і злидні японської поезії: японська класична поезія в контексті світової та української літератури / І. П. Бондаренко. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2010. – 555 с.
2. *Бондаренко І. П.* Антологія японської класичної поезії. Танка. Ренга (VIII–XV ст.) / І. П. Бондаренко / Переклад з японської, коментарі, упорядкування, передмова І. Бондаренка. – К. : Факт, 2006. – 912 с.
3. *Бондаренко І. П.* Збірка старих і нових японських пісень : Поетична антологія. (905–913 рр.) “КОКІН-ВАКА-СЮ” (“КОКІН-СЮ”) / Передмова, переклад з японської та коментарі І. Бондаренка. – К. : Факт, 2006. – 1280 с.
4. *Боронина І. А.* Поэтика классического японского стиха / И. А. Боронина. – М. : Наука, 1978. – С. 11–37.
5. *Ермакова Л. М.* Речи богов и песни людей (Ритуально-мифологические истоки японской литературной эстетики) / Л. М. Ермакова. – М. : Изд. фирма “Восточная литература” РАН, 1995. – 272 с.
6. Японська література : хрестоматія. Т. I (VII–XIII ст.) / Упорядники І. П. Бондаренко, Ю. В. Осадча. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2010. – 562 с.

7. [<http://www.enotes.com/classical-medieval-criticism/manyoshu>].
8. [http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/NaUKMA/Tik/2002_20-21/05_kapranov_sv.pdf].

*Стаття: надійшла до редакції 15.10.2010
прийнята до друку 15.11.2010*

THE THEMES OF THE POETRY ANTOLOGY “MAN’YOSHU” (“COLLECTION OF TEN THOUSAND LEAVES”)

Lyubomyr Cheban

*Taras Shevchenko National university of Kyiv,
Department of chinese, Korean and japaneese literature,
14, Taras Shevchenko Av., Kyiv, Ukraine, 01033,*

Author of the article made an attempt to analyse the poetry of poetic anthology “Man-yo-shu” and detect its subject matter. The structure and some parts of anthology were analyzed. There are some examples of author and folk poetry which were translated by G. Turkov and I. P. Bondarenko.

Key words: “Man-yo-shu”, poetic anthology, subject matter.

ТЕМАТИКА ПОЭТИЧЕСКОЙ АНТОЛОГИИ “МАН-ЙО-СЮ” (“СБОРНИК МИРИАДА ЛИСТКОВ”)

Любомир Чебан

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
кафедра китайской, корейской и японской филологии
бульв. Тараса Шевченко, 14, Киев, Украина, 01033,*

Сделано попытку проанализировать стихи поэтической антологии “Ман-йо-сю” (“Сборник мириад листков”) и определить основную тематику антологии. Проанализировано структуру антологии и её составные части. Наводятся примеры авторской и фольклорной поэзии, которые были переведены Г. Турковым и И. П. Бондаренко.

Ключевые слова: “Ман-йо-сю”, поэтическая антология, тематика.